«Тасдиқ мекунам»
Ректори Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷиии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода, доктори илмҳои филологӣ профессор
_____________ Гулназарзода Ж. Б.
_____________ соли 2024

ХУЛОСАИ
ДОНИШГОҲИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ЗАБОНҲОИ ХОРИҶИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ СОТИМ УЛУҒЗОДА

Диссертатсия дар мавзуи «Бедилшиносӣ дар Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик) аз тарафи Муродзода Бахтиёр Сайалӣ (Муродов Бахтиёр Сайалиевич) дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи байналмилалии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба анҷом расидааст.

Муродзода Бахтиёр Сайалӣ аз соли 2020 ҳамчун унвонҷӯйи кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон қабул шуда, онро соли 2024 хатм намудааст. Ҳоло дар вазифаи муаллими калони кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт фаъолият дорад.

Роҳбари илмӣ – Қурбонзода Рухшона Қурбон, доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ.

Мавзуи диссертатсия дар ҷаласаи Шурои олимони Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода, аз 30.04.2020, қарори № 8/3-5. тасдиқ шудааст.

Имтиҳонҳои минимуми номзадӣ:

1. Фалсафа – 4 (хуб); 2. Англисӣ – 4 (хуб); 3. Адабиётшиносӣ – 5 (аъло).

Аз муҳокимаи таҳқиқоти диссертатсионӣ хулосаи зерин бароварда шуд: Мусаллам аст, ки Мирзо Абдулқодири Бедил ба василаи ҳунари хос

ва беназири шоирӣ, шеваи тозаи нигориш, равиши бесобиқаи мазмунбандиву маънисозӣ ва тасвирпардозӣ дар таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ соҳиби ҷойгоҳи баланд гаштааст.

Аҳамияти мавзуи таҳқиқ аз замоне шуруъ мешавад, ки мардуми тоҷик ба андешаву оро ва ҳунари ин шоири бузург пайванди ҳамешагӣ ёфт.

Яке аз омилҳое, ки боиси ташаккул ва таҳаввули тадриҷии бедилшиносӣ дар Тоҷикистон аз ибтидои асри XX ба ин тараф гардид, ҳамон тамоюли зеҳнии мардум ва аҳли илм ба шеъри пурасрори шоири бузург мебошад. Дар ин равиш дастовардҳои бедилшиносони тоҷик бедилшиносии дунёро ғанӣ сохта ба сатҳи баландтаре бардоштааст. Ҳамчунин дар роҳи табъу нашр ва арзёбии паҳлуҳои гуногуни рӯзгор ва осори Бедил корҳои қобили мулоҳиза анҷом гирифт, ки вобаста ба марҳилаҳои инкишофи ин соҳа омӯхта ва баррасӣ нашудааст. Илова ба ин, бедилшиносии тоҷик маводи зиёд ва гуногунҷиҳат дорад, ки интизори арзёбии илмӣ ва таърихӣ аст. Афзун бар ин, бедилшиносии тоҷик хусусиятҳо ва равишҳои хоси ташаккул ва таҳаввул дошта, маводи дар ин замина мавҷудбуда, ба таҳқиқ ва арзёбии холисона ниёз дорад. Он чи ки зикр шуд, бар **муҳиммият ва зарурати омӯзиш, таҳқиқ ва баррасии ҳамаҷонибаи ин мавзуъ таъкид мекунад.**

Мақсади таҳқиқ. Ҳадафи асосии таълифи диссертатсия омӯзиши амиқ ва нақши бедилшиносии тоҷик дар муайян намудани ҷойгоҳи Бедил дар ҳавзаи адабиёти форсии тоҷикӣ мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқ. Барои ҳалли ҳаматарафаи масъалаи дармиёнбуда ҳалли вазифаҳои зерин мавриди назар буд:

- муайян намудани вазъи омӯзиш ва таҳқиқи рӯзгор ва осори Бедил дар Тоҷикистон;
- муҳити адабӣ ва алоқамандии шоир бо он;
- шинохти марҳилаҳои таҳқиқи осори Бедил;
- мушаххас намудани хусусиятҳои мундариҷавӣ ва ғоявии осори Бедил;
- муайян намудани шеваҳои шинохти сабки Бедил ва шарҳу тавҷеҳи ашъори вай;
- баҳсҳо дар атрофи вежагиҳои забон, тарзи баён ва сабки бедилӣ;

- муайян намудани омилҳои нуфӯз ва таъсири Бедил дар Осиёи Марказӣ;
- арзёбии масъалаи тарз ва равишҳои пайравӣ ба сабки Бедил;
- мушаххас намудани дастовардҳо ва камбудиҳои бедилшиносони Тоҷикистон аз ибтидо то имрӯз.

Арзишҳои назариявии таҳқиқ. Дарки асосҳои илмӣ ва хусусиятҳои хоси ҷараёни инкишофи бедилшиносӣ дар Тоҷикистон арзишҳои назарии рисолаи таҳқиқотиро муайян мекунад. Ба ин сабаб, осори илмии аз ибтидои асри XX то рӯзҳои мо доир ба рӯзгор ва осори Бедил таълифшуда таҳлил ва арзёбӣ шуда, қонуниятҳои назарии масъалаи дар миён буда муайян ва мушаххас карда шуд. Аз ин ҷиҳат, таҳқиқоти дар ин замина анҷомгирифта донишҳои назариро оиди масъалаи мавриди назар такмил мебахшад.

Нововарии илмии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки дар рисола бори аввал нақши бедилшиносии тоҷик дар таҳқиқ ва арзёбии рӯзгор ва осори Бедил мавриди омӯзиш ва баррасии ҳаматарафа қарор гирифтааст. Таҷрибаи адабиётшиносони тоҷик дар замина имкон медиҳад, ки моҳият ва равишҳои судманди бедилшиносӣ дар Тоҷикистон муайян ва заминаҳову равишҳои ташаккул ва таҳаввули он мушаххас карда шавад.

Нуктаҳои асосие, ки ба дифоъ пешниҳод мешаванд:

1. Бедилшиносӣ дар Тоҷикистон ҳамчун яке аз қисматҳои муҳимми адабиётшиносӣ ҷараён ва равишҳои усулии афкори адабӣ ва илмиро муайян карда, барои шинохти воқеии рӯзгор ва осори Бедил заминаи илмиро ба вуҷуд меоварад. Дар ин замина масъалаҳои бозсозии зистнома, шинохт ва таҳқиқи осори воқеӣ, мушкилоти таҳия ва нашри осори Бедил аз масъалаҳое будааст, ки равиши илмии таҳқиқро дар бедилшиносии тоҷик мушаххас месозад.

2. Муҳаққиқони тоҷик дар шинохт ва арзёбии рӯзгор ва осори Бедил равиши таърихиву қиёсиро асос қарор дода, саҳифаҳои торик ва баҳсноки зистномаи шоир ва арзиши бадеиву зебоишиносии осори ӯро муайян намудаанд.

3. Ҷустуҷӯҳои бунёдии бедилшиносони тоҷик ба усулҳои пешрафтаи илмиву назариявӣ ва илмиву таҷрибавии таҳқиқ, шинохти замони зиндагӣ, муҳити сиёсӣ, иҷтимоӣ, адабию фарҳангӣ ва тамоюлҳои хоси фикрию эътиқодӣ асос ёфта, заминаҳои воқеиро барои дақиқ шинохтани чеҳраи воқеӣ ва ҷомеи шоир ба вуҷуд овард.

4. Таърихи бедилшиносии амалӣ дар Тоҷикистон аз рисолаи Фитрат ва таълифоти пурарзиши устод Айнӣ, рисолаи "Мирзо Абдулқодири Бедил" оғоз ёфта, чанд марҳиларо дар бар мегирад, ки ҳар кадоме хусусиятҳои хоси инкишофи худро доранд. Ҷараёни таҳқиқи рӯзгор ва осори Бедил дар ҳамаи марҳилаҳо мутаносибан ба таҳия ва нашри осори шоир идома ёфтааст. Аввалин иқдом дар ин замина нашри мақолаи Муҳаммадҷон Раҳимӣ ва Абдусалом Деҳотӣ дар китоби тазкирамонанди "Намунаи адабиёти тоҷик" ва интихоби намунаҳои осори шоир дар он мебошад. Таҳқиқоти ҷиддии дар ин давра анҷомгирифта, ки солҳои тулонӣ бедилшиносон зери таъсири он буданд, таълифоти устод С. Айнӣ "Мирзо Абдулқодири Бедил" ва нашри намунаҳои осори ӯ дар ин асар аст, ки баъдан ба ҷараёни бедилшиносӣ таъсири судманд гузоштааст.

5. Ташаккул ва таҳаввули марҳилаҳои баъдии бедилшиносӣ дар Тоҷикистон ба номи муҳаққиқоне мисли Холида Айнӣ, Абдулғанӣ Мирзоев, Саъдуддин Тоҷуддинов, Субҳон Амирқулов, Бобобек Раҳимӣ, Нуралӣ Нурзод ва дигарон рабт дошта, таҳқиқоти онҳо бо хусусиятҳои хос ва равишҳои усулии таҳқиқи рӯзгор ва осори Бедил фарқ мекунанд.

6. Вижагӣ ва афзалиятҳои бедилшиносиро дар Тоҷикистон ҷустуҷӯҳои равишманди илмӣ ва тозакориҳо дар нашри осори Бедил муайян мекунад, ки дар фаъолияти бедилшиноси номии тоҷик Бобобек Раҳимӣ таҷассум ёфтааст.

Мутобиқати мавзуи диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуъ ва масъалаҳои диссертатсия дар доираи нишондоди ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 –Адабиёти тоҷик) мавриди таҳлилу баррасӣ ва таҳқиқ қарор дода шудааст.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ. Таҳқиқу баррасии мавзуи диссертатсионӣ маҳсули фаъолияти чандинсолаи муаллиф ба ҳисоб

меравад. Муҳаққиқ бори нахуст мавзуи мазкурро мавриди омӯзиш таҳқиқ ва арзёбӣ қарор дода, дар ин замина равишҳои усулии таҷрибаи бедилшиносони тоҷикро дар баррасии рӯзгор, аҳвол ва осори Бедил ба таври ҷомеъ мукстақилона муайян ва мушаххас намудааст.

Тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ. Мундариҷаи асосии диссертатсия дар баромад ва маърузаҳои довталаби дараҷаи илмӣ дар конференсияҳои байналмилалӣ аз ҷумла, дар мавзуи “Андар пажуҳиши ҷараёни тасаввуф” дар конференсияи байналмиллалии илмӣ-назариявӣ таҳти унвони «Холиқ Мирзозода ва адабиётшиносии тоҷик дар асри ХХ» ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ 18-19 майи соли 2021, конференсияи байналмилалии илмӣ-амалӣ бахшида ба 30-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 90-солагии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ дар мавзуи “Авомили руҳӣ ва заминаҳои завқиву адабии нуфӯзи Бедил дар ҳавзаи адабии Мовароуннаҳр” соли 2021 ва маҳфилу конференсияҳои илмии ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода ва Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт, автореферат, рисола ва мақолаҳои ҷудогонаи муаллиф, ки дар маҷмуа ва маҷаллаҳои гуногуни илмӣ ба табъ расидаанд, инъикос гардидааст.

Муҳимтарин хулосаҳои диссертатсия дар таълифоти зерини муаллиф инъикос ёфтаанд.

Мақолаҳои илмии муаллиф, ки дар маҷаллаҳои такризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА-и Федератсияи Россия ба нашр расидаанд:

1. [М-1]. Муродов Б.С. Андешаҳо перомуни сабк ва услуби Бедил / Б. С. Муродов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. №3 (129). – Душанбе: Сино, 2021 – С.190-196.

2. [М-2]. Муродов Б.С. Ҷустуҷӯҳо дар шинохти замони зиндагии Бедил / Б. С. Муродов // Паёми Донишгоҳи омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ. №6 (95). – Душанбе, 2021. – С.178-181.

3. [М-3]. Муродов Б.С. Баҳсҳо дар бораи вежагиҳои тарзи тасвир, забон ва сабки Бедил / Б. С. Муродов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. №7. – С.206-212.

4. [М-4]. Муродов Б.С. Зистномаи Бедил ва бозсозии он дар бедилшиносии тоҷик / Б. С. Муродов // Паёми Донишкадаи забонҳо. – Душанбе, 2021. №4 (44). С.113-116.

5. [М-5]. Восиева Р.Қ., Муродов Б.С. Таъсир ва хидмати Аҳмади Дониш дар шинохти воқеии чеҳраи аслии Бедил / Р. Восиева, Б.С. Муродов // Суханшиносӣ. Маҷаллаи илмии Институти забон ва адабиёти ба номи Рудакии академияи миллии илмҳои Тоҷикистон. – Душанбе, 2023. №1. – С.83-95.

Хулоса, кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии байналмилалии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода диссертатсияи Муродзода Бахтиёр Сайалӣ таҳти унвони “Бедилшиносӣ дар Тоҷикистон” - ро дар ҷаласаи навбатии худ мавриди баррасӣ қарор дода, онро пажуҳиши илмии бaанҷомрасида меҳисобад. Рисола дар сатҳи хуби таҳқиқотӣ таълиф шуда, ба талаботи кори диссертатсионӣ ҷавобгӯ мебошад. Дар ин замина, диссертатсияи мазкурро барои ҳимоя аз рӯйи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 - Адабиёти тоҷик) тавсия менамояд.

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 18 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарафдор”- 18 нафар, “мукобил”-нест, суратмаҷлиси № 9 аз 26 апрели соли 2024

Раиси ҷаласа, номзади илмҳои филологӣ, дотсент, мудири кафедраи назария ва таърихи адабиёт — Шамсов Н. С.

Котиби ҷаласа, н.и.ф. дотсенти кафедраи назария ва таърихи адабиёт — Боев Ш. Э.

Имзоҳои Шамсов Н. С. ва Боев Ш. Э.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода — Юсупова Б. Ғ.

Суроға: 734019, ш. Душанбе, кӯчаи Фазлиддин Муҳаммадиев 17/6., тел. (+992915480377) 2325000; E-mail:shamsov 1960@mail.ru.